

שמע בני

חלק א

הנהגות והדרכות בארחות חיים

מאת הגאונים

רבי מאיר חדש זצ"ל

רבי בן ציון ברוק זצ"ל

רבי דב כ"ץ זצ"ל

רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל

רבי זיידל אפשטיין זצ"ל

רבי אליעזר פלצ'נסקי זצ"ל

רבי יוסף כהן זצ"ל

עם

הארות ועיונים בדבריהם

מאת

בנימין פינחס לובאן

בהרה"ג ר' חיים מגדל זצ"ל

תשפ"ג

ישיבת חפץ חיים

סנהדריה מורחבת, ירושלים | קווינס, נ.י.

היות שרוב דברי הספר נכתבו מפני השמועה
לכן אין לסמוך עליהם להלכה למעשה
בלי לעיין בהלכה בפנים

כל הזכויות שמורות

להשיג את הספר

בא"י

ת.ד. 5619

ירושלים

054-8425060

בארה"ב

Binyamin Luban

Yeshiva Toras Chaim

1025 N.E. Miami Gardens Drive

North Miami Beach

FL 33179

shma.bni613@gmail.com

Printed in E. Israel

עיצוב וגלופות: גולדגרף - שוהם

תוכן הספר

רבי מאיר חדש

דרכי מוסר.....	1.....
ענוה וחסידות.....	13.....
הדרכות בעבודת האדם.....	37.....
חסאים של בני אדם הנזכרים בתורה.....	66.....

רבי זיידל אפשטיין

הדרכה בעבודת הש"ת.....	349.....
מלאכת הקודש של משגיח בישיבה.....	369.....
בטחון והשתדלות.....	407.....

רבי בן ציון ברוק

מידות ומוסר.....	85.....
הרבצת התורה.....	106.....
בטחון.....	113.....
ביאורים על תפילה.....	122.....

רבי אליעזר פלע'ינסקי

גדרי חסד.....	425.....
תנועת המוסר.....	434.....
גדולי תורה.....	441.....
אמונה והשקפה.....	465.....
הלכה.....	471.....
חיי עולם.....	488.....

רבי דב כ"ץ

דרכי המוסר.....	133.....
דרך סלידוקה.....	161.....
בני הישיבה באירופה – מעמדם.....	165.....
יחסם של בעלי המוסר לארץ ישראל.....	169.....

רבי יוסף כהן

תלמוד תורה.....	507.....
הרבצת התורה.....	524.....
מידות ומוסר.....	529.....
מצוות.....	558.....
ציצית.....	569.....
נישואין.....	576.....
צניעות.....	580.....
הלכה.....	584.....
הנהגה.....	595.....
השתדלות ויסורים.....	601.....
שואה.....	622.....
ארץ ישראל.....	627.....
דורינו.....	636.....
מועדים.....	640.....
ביאורים על התורה.....	743.....

רבי מרדכי צוקרמן

הדרכות בעבודת האדם.....	179.....
מוסר ומידות.....	197.....
בית קלם.....	221.....
חינוך.....	230.....
תורה.....	255.....
בטחון והשתדלות.....	267.....
מצבינו היום.....	288.....
מועדים.....	311.....
חסאים של בני אדם הנזכרים בתורה.....	339.....

**הסכמת מורי ורבי ראש הישיבה זצ"ל
לספר ביאורים ועיונים על יבמות וגיטין
(מהדורא קמא תשמ"ו)**

בס"ד

אלתר חנוך הענאך לייבאוויטש
ר"מ דישיבת רבינו ישראל מאיר הכהן
בעל החפץ חיים זצוק"ל
בנוא יארק

מה מאד נהניתי וכמה גדולה היתה שמחתי בראותי את פרי עמלו ויגיעתו של האברך המופלג בתורה וביראת שמים טהורה ה"ה הרב הג' ר' בנימין לובאן שליט"א בהוציאו לאור עולם את נצר מטעיו בחיבורו שלפנינו - **ביאורים וחידושים** על מס' יבמות וגיטין.

המחבר הנ"ל הריהו אברך ממש "אב בחכמה ורך בשנים" אשר כבר הראה את כשרונותיו הכבירים בעוד היותו צעיר לימים בימי בחוריו כשלמד בישיבתנו הק' וקנה לו שם כאחד ממצויני בחורינו. הוא שם ימים כלילות בהתמדה ולן בעומקה של תורה ביגיעה בלתי נפסקת ובהבנה ישרה ונכונה.

הוא המשיך בלימודיו ובעסקיו בתורה הרבה שנים בכולל שע"י ישיבתנו "כולל נר דוד" והצליח לעלות מעלה מעלה בכח עיונו הרב ובכח החידוש בעמדו בין האריות שבחבורתנו ובהלחמו מלחמתה של תורה במסירת נפשו ובאומץ רוחו. וחידושיו אשר לפנינו הרי הם הדברים אשר הציג לפני אברכי כוללנו ונפה ב"ג נפות את יסודות הענינים בהיקף רב ובכחו המיוחד לבדוק ולעיין בין השורות בעיון חודר ולדייק בדקדוק עדין בתוך תוכן של דברי רבותינו הראשונים והאחרונים ולבנות על יסודם בנינים נוספים ולהעלות חידושים אשר יוצאים מתוך הבנתו הישרה כתוצאה מיגיעתו המדויקת בתורתנו הקדושה.

מובטחני שהצלחתו היא נוצרה מאהבת התורה וממדותי' המוסריות שהן תמיד קדמו לתורתו, ומיראת שמים אשר שמשה לו כמפתח לפנימיות תורתנו הק' והנני מברכו בברכת התורה באהבה ובידידות שימשיך בעבודתו הפורי' להיות מגדולי התורה שבדורנו ומגדולי מרביצי'.

החותם בברכת התורה ולומדי',

אלתר חנוך הענאך
באאמו"ר הגר"ד זצוק"ל הכהן לייבאוויטש

ישיבת אור אלחנן
YESHIVA OHR ELCHANAN

הרב משה מרדכי חדש
ראש הישיבה

ע"ש הגאון הקדוש
רבי אלחנן וסרמן הי"ד

Rav Elchanan
Wasserman זצוקל

ਪ੍ਰਿਅਮ ਪ੍ਰਿਅਮ. ਅੰਤਰਿਕ ਸੁਖ :

३०२

מחמתי לאלה ע"י אברהם בן יצחק
יחי ויבן ויגדל ויחיה וישרה
ביום חיים בלתי נגמר

זכרון אהרן הכהן
היה צדיק ונאמן
בדעותיו האלו
ואת כל המעשים
האלו הנהיג
לפני יום מותו

[illegible]

ה'ת"ל ומדנך ח'אלה
למה מוכר' אלה

בס"ד

תמוז התשע"ד

הנה בא אני לספר בזה את גודל מעלת יקרת ידידי הגאון הגדול
ידיו לו רב בהרבצת התורה והעמדתה ומוסיף בה עשות טוב
ה"ה הרה"ג רבי בנימין לובן שליט"א.

עוד זכורני ימים מקדם עת בא להסתופף אצל כבוד אבי הגה"צ
זצוק"ל כתלמיד וותיק לשנות מים עמוקים מבארה של נוברדוק,
עבודת המידות בטהרתה לצרף בכור הבחינה ולזכך את אורחות
חיי האדם.

ומאז ועד עתה הרה"ג הנ"ל צמא בכל כוחו לשמוע דבר ה'
ולהוסיף בעבודתו, ובהשתעשעו כל היום בחדוות עליה נוספת
בעבודת הרוח, ובכל עת הם בעיניו כחדשים להתענג על ה'
ולהינות מזיו שכינתו.

וגברא דמרא סייעא והוא עלה ונתעלה מאוד, וזכו אנשי קהילת
מיאמי יצ"ו בהמנותו לראש ישיבת "תורת חיים" להרביץ תורה
עם קנייניה וסגולותיה בעדרים לרוב, וידיו לו רב מתוך עמילות
גדולה ואמיתית.

ועתה הביא בפני תכריך כתבים "שמע בני מוסר אביו" שהם
חידושים בענייני מוסר והשקפה ששמע מרביותו גדולי הדור ז"ל
והוסיף עליהם כיד ה' הטובה עליו הארות מפליאות להעמיק
בדבריהם ולהשרישם היטב ע"י ידיעותיו הרבים דברי חיזוק
והתעוררות למען תרבה הדעת בישראל, והרואה אומר ברקאי.

אין עימי אלא ברכה מעומקא דליבא שיעזרהו ה' יתברך להמשיך
ללון באהלה של תורה מתוך הרחבה וסייעתא דשמיא, ויזכה
לזכות את ישראל ויאותרו רבים לאורו.

החותם מתוך הערצה רבה

לכבוד עמלי התורה והמוסר

יצחק ברוק

ישיבת בית יוסף נובהרדוק

ע"ש האדמו"ר מהר"י הורוביץ
הסבא מנובהרדוק זצוק"ל
פה עיה"ק ירושלים תוכב"א

נוסד ע"י הגה"צ
רבי א. בן ציון ברוק זצ"ל
ראש הישיבה: הרב יצחק ברוק

YESHIVATH BETH YOSEF
NOVARDOK

Founded by
Rabbi Benzion Bruk z"l

Jerusalem Israel

Rabbi Yitschak Bruk
Rosh Hayeshiva

בס"ד ר"ח מנחם תשע"ד
בבית ישיבת בית אריה
בבית ישיבת תורת חיים מוסדות

שלום וברכה

שמעתי ארצות ספרו של הרב אריה לייב ובענין ארצות ספרו
אם שבת של ארצות ספרו חכמי פורה זכר ובענין ארצות ספרו
האנשים רבי ארצות ספרו חכמי פורה זכר, ובענין ארצות ספרו
פנינים ומחשבות ארצות ספרו חכמי פורה זכר, ארצות ספרו
בבית ישיבת תורת חיים מוסדות.

בבית ישיבת תורת חיים מוסדות ארצות ספרו חכמי פורה זכר
אנשים רבי ארצות ספרו חכמי פורה זכר, ובענין ארצות ספרו
חכמי פורה זכר, ארצות ספרו חכמי פורה זכר, ארצות ספרו
אנשים רבי ארצות ספרו חכמי פורה זכר.

ויהי שמעתי רבי אריה לייב ובענין ארצות ספרו
בבית ישיבת תורת חיים מוסדות.

שלום וברכה רבי אריה לייב.

ישיבת

בית אריה

YESHIVAT BET ARYEH

ע"ש

הרב אריה לייב זצ"ל

ע"ה"ק ירושלים תובב"א

כתובת:

רחוב רבי אריה לייב 1

שכונת משכנות

ע"ה"ק ירושלים

ת.ד. 7161 ירושלים

מיקוד 9107101

מכתב ידידות

הן הראני ידידי הנעלה והדגול הגאון ר' בנימין פינחס לובאן שליט"א ראש ישיבת חפץ חיים במיאמי בארה"ב ספר שלם ושמנו יקבנו שמע בני והוא כולל חידושים והוראות בעניני מוסר והשקפה ששמע מגדולי הדור זצ"ל וביניהם הביא דברים הרבה מאאמו"ר הגאון ר' יוסף הכהן זצ"ל שהרהמ"ח שליט"א היה מקורב עמו מאד והיה חביב עליו עד למאד והעריך והחשיב אותו בהפלגה גדולה והוסיף על דבריהם הערות והארות ומראי מקומות חשובים וגם ירד לעומקה של הלכה לברר כל נושא ונושא בהיקף רב ובעומק העיון והוציא מתח"י ספר נפלא מאד אשר יש בו תועלת רבה לבני תורה ולמבקשי ה' לקבל השקפה ברורה ובהירה ויסודות נאמנים של אהבת תורה יר"ש ומדות טובות מגדולי הדורות שאצלם היו דברים אלו תורת חיים ובודאי יש בו תועלת וחזק לכל מעיין להתרומם ולהתעלות בדרכם של רבותינו גדולי הדור וזכות הרבים תלויה בו.

ואין לי אלא לברך מעומק הלב בברכת כהנים באהבה את ידידי הרהמ"ח שליט"א שימשיך בדרך עליה ויזכה להשפיע מתורתו הרחבה בהלכה ובמוסר בכתב ובע"פ לתלמידיו היקרים ולכל מבקשי ה' ויתרבה תורה ויראה על ידו.

הכו"ח לכבודה של עמלי תורה ומנחיליה,

דוד כהן

דברים אחדים

בלב מלא שבח והודאה להקב"ה, הנני מוציא לאור את הספר שמע בני, ובו מה ששמעתי בשנות צעירותי מגדולי מרביצי תורה ומוסר של הדור שעבר, עם עיונים והערות משלי על דבריהם הקדושים. התודה לבורא עולם שזיכני לשמוע חידושי תורה ומוסר מגדולי הדור שעבר, ורשמתי בשעתו תמצית דבריהם. ומובן מאילן, שהיות והדברים נכתבו מפי השמועה, ונכתבו בשנות צעירותי, שאין לסמוך עליהם להלכה למעשה, בלי לעיין בהלכה בפנים.

היות וכפי שקיבלתי ממו"ר ראש ישיבת חפץ חיים זצ"ל, דיש יותר מצות הרבצת התורה ללמד תלמידים מכתובת ספרים, לכן עיקר זמני משועבד להרבצת תורה לתלמידים, וכתובת ספר זה נעשתה זעיר פה זעיר שם, בשעה שלא מן היום ולא מן הלילה. לכן נמשכה כתיבת הספר על פני שנים רבות, ומשום כך אל יתפלא הקורא אם ימצאו בו סתירות, כיון שקרוב הדבר שלא נכתבו באותו הזמן.

עלי להודות להקב"ה, שהשפיע עלי שפע של סייעתא דשמיא, לשבת בבית ה' כל ימי חיי, ללמוד מגדולי תורה ומוסר, וללמד תורה לתלמידים נאמנים. בפרט עלי להודות שזכיתי להתקרב ביותר למו"ר הגאון ר' אלתר חנוך הענאך לייבאוויטש זצ"ל ראש ישיבת חפץ חיים בארה"ב. (ובכל מקום בספר שכתוב מו"ר הכוונה אליו). מו"ר הי' עמקן גדול בהבנת התורה, במוסר ובהבנת כוחות הנפש שבאדם. הוא הי' תלמיד מובהק לאביו הגאון ר' דוד לייבאוויטש זצ"ל, נכד-אחיו ותלמידו המובהק של החפץ חיים, וכן של הגר"ט בישיבת ראדין, ושל הסבא מסלבודקה בישיבת סלבודקה.¹ לפני כשלושים וחמש שנה זכיתי לקבל ממו"ר רשות וברכה לכתוב ולהוציא לאור את שיחות המוסר שלו. ומאז יצא לאור בס"ד ספר "חידושי הלב" עה"ת, ונתקבל בחביבות בעולם התורה. כמה שנים לפני הסתלקותו של מו"ר לישיבה של מעלה, זכיתי לקבל ממנו רשות וברכה לכתוב ספר נוסף המבאר את השקפתו.

כ"ה) "ויפקד מקום דוד". גם שמעתי ממו"ר זצ"ל שפעם אחת ביקש האלטער מר' דוד שהוא יהי' עוזרו בהנהלת הישיבה בסלבודקה.

¹ שמעתי מהגאון ר' משה חייט זצ"ל שפעם אחת לא יכול ר' דוד לבוא לשיחתו של האלטער מסלבודקה, ואמר האלטער שיחה שלמה על הפסוק (שמואל-א).

כן עלי להודות לגדולי התורה דלהלן, שקירבו אותי וענו לי בסבלנות לכל שאלותי. וכן להודות לידידי הגאונים הרב עקיבא גרונבלט שליט"א ולהרב דוד חייט שליט"א שהלכו יחד עמי לגדולי הדור הנ"ל, שניהם עכשיו מראשי ישיבת חפץ חיים בניו יורק.

וכן עלי להודות לתלמידי היקר והחשוב מאד, הרב חיים חייט שליט"א, שטרח טרחה רבה, לערוך, לתקן, ולהוציא לאור את הספר הזה, ואת כל ספרי, בהידור רב. הוא נטל על עצמו את העבודה הקשה להוציא את הספר באופן מתוקן, ועבד עליו שנים רבות במסירות, בנאמנות ובדייקנות, עד שיצא הספר לאור באופן מתוקן. ישלם לו הקב"ה על פעלו ותהי משכורו שלמה, ויברכו בכל מילי דמיטב.

אתאר כאן בקיצור, איך זכיתי לקשר עם הגדולים דלהלן, ובאיזו מתכונת נאמרו הדברים:

הגאון ר' מאיר חדש זצ"ל

בשנת תשל"ח, העלה מו"ר זצ"ל את כל ישיבת חפץ חיים לירושלים עיה"ק, ללמוד תורה למשך שנה בא"י בלי שום מפריעים. כיון שהישיבה נתיסדה על דרך המוסר של סלבודקה, כשהגיעה הישיבה לא"י, הלכתי יחד עם עוד כמה בחורים מהישיבה להגאון ר' מאיר חדש זצ"ל, כדי לשמוע ממנו ביאורים בשיטת רבו האלטער מסלבודקה. לבסוף הסכים הגאון ר' מאיר חדש לקבוע עמנו וועד קבוע, פעם בשבוע, לבאר את שיטת המוסר של סלבודקה. שמעתי מתלמידי הגאון ר' מאיר חדש, שהם שמעו ממנו שהוא החשיב את הוועד שלנו, ובאותה שנה זכיתי יחד עם הרב דוד ווינבערגער להתארח על שולחנו בליל הסדר.²

התכנית של הוועד היתה, שלפני כל וועד הכנו שאלה במוסר ובהשקפה הנוגע לשיטת המוסר של סלבודקה. בתחילת הוועד שאלנו את השאלה, הגאון ר' מאיר חדש הרהר זמן קצר, ואח"כ ציטט בעל פה מדרש או מאמר חז"ל, והביא רא' מוכרחת מאותו מדרש לענות על השאלה. היינו משתוממים מגודל בקיאותו ועמקותו, שהצליח בכל פעם למצוא רא' מוכרחת מדברי חז"ל לענות על כל שאלה ששאלנו.

² מה שלמדו באותו כולל מופלא. והנה החליטה ישיבה זו לשלוח לארץ, לשנת לימודים, קבוצה מתלמידי הישיבה. תלמידים אלו באו אל רבינו, כדי להכיר מקרוב את תלמידיו הנאמן של ה"סבא". שמעו מפיו וועד, וביקשו ממנו רשות להיות אורחיו לליל סדר.

² כן כתוב בספר המאיר (ח"א עמ' שטו) שהדפיסו תלמידיו שנתיים לאחר פטירתו: "אחד מחברי הכולל הקובנאי, הגאון (רבי חיים רבינוביץ) ששימש בקודש בישיבת חפץ חיים בארצות הברית, ה' מרבה כל שנותיו לספר לתלמידיו על סלבודקה, על המסורה ועל

הגאון ר' בן ציון ברוק זצ"ל

באותה שנה הלכתי יחד עם ר' עקיבא גרונבלט לשמוע שיחות מוסר מהגאון ר' בן ציון ברוק זצ"ל, שנאמרו בצאת שבת בישיבת נובהרדוק (חבל שלא רשמתי את השיחות). לאחר גמר השיחה ותפילת מעריב, נכנסנו לביתו לשמוע הבדלה, ונשארו שם זמן רב לשוחח עמו בעניני מוסר. רוב הדברים שנאמרו היו לבאר את שיטת המוסר של נובהרדוק. הוא הראה לנו חיבה יתירה, ועד היום אני בקשר עם בנו וממלא מקומו, הגאון ר' יצחק ברוק שליט"א. הרגשנו שכל דבריו של הגאון ר' בן ציון ברוק יצאו מעומק לבו ונאמרו בלב שלם, וממילא נכנסו דבריו אל לבנו.³

הגאון ר' דוב כ"ץ זצ"ל

בסוף אותה שנה, הלכנו להגאון ר' דוב כ"ץ, שיבאר לנו את יסוד המחלוקת בין בעלי המוסר ומתנגדיהם, ואת החילוקים שבין שיטות המוסר של קלם, סלבודקה ונובהרדוק.

הוא עצמו הי' תלמיד מובהק של האלטער מסלבודקה, וכמו שהוא כתב בהקדמה לספר תנועת המוסר (ח"ג), ש"זכה להימנות בין תלמידי ישיבת רבי נתן צבי במשך שבע שנותיו האחרונות, ולהימצא במחיצתו ארבעה חדשים רצופים, בתוך עשרת התלמידים שהופקדו לעמוד על מטתו בעת שכבו על ערש דוי בירושלים סמוך לפטירתו". גם אביו הי' מחשובי חניכי קלם, והוא עצמו למד ג"כ בקלם. ואפילו מצורתו החיצונית הי' ניכר שהוא חניך קלם וסלבודקה, שכן כל מלבושיו ושערותיו היו מסודרים לגמרי, דבר שלא הי' נפוץ כלל אפילו בזמנו.

הגאון ר' מרדכי צוקרמן זצ"ל

בשנת תשמ"ז חזרתי לא"י לשמש כמגיד שיעור בישיבת חפץ חיים בירושלים, ונשארת שם עד שנת תשס"א. בשנים הללו הלכתי יחד עם הגאון ר' דוד חייט שליט"א אל הגאון ר' מרדכי צוקרמן זצ"ל. (הגאון ר' מרדכי צוקרמן זצ"ל למד שנים רבות בישיבת החפץ חיים בראדין, והי' מקורב מאד לחותנו של מו"ר זצ"ל,

³ לאחרים, ובמיוחד שיחות המוסר שנשא בישיבה הקדושה ובשאר מקומות התורה, היו מתייחדים בכך שהיו מנפשו ומליבו, שזה דרגה גבוהה יותר מדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב" וכו'.

³ כן עמד על נקודה זאת הגאון ר' צבי שרגא גרוסברד זצ"ל בהספידו על הגאון ר' בן ציון ברוק זצ"ל (נרפס בספר דעת שרגא – חינוך עמי קצא) וז"ל: "מעלה עליונה זו היתה ניכרת בו באותו צדיק, כל דברי תורתו שדיבר

הגאון ר' אברהם טראפ זצ"ל, בנו הבכור של הגרנ"ט. קבענו עמו סדר לימוד פעם בשבוע. בתחילה למדנו ספר חשבון הנפש, ואח"כ למדנו ספר שערי תשובה. בשנים הללו הי' הגאון ר' מרדכי צוקרמן זקן מופלג, וכבר הגיע למדרגה עליונה ברוחניות. [בשנת השואה (ת"ש-תש"ה) נבחר על ידי הגאון ר' אברהם גרודזינסקי זצ"ל, להיות חבר בוועד מיוחד שחבריו עבדו על עצמם להיות "עשרה צדיקים" שבזכותם יציל השי"ת את עיר קובנה.] ואעפ"כ הוא עדיין דחף את עצמו להעלות את מדרגתו. זכורני, שהתאונן לפנינו שאינו מרגיש שזכה להגיע באמת למדרגת אהבת השי"ת, ורק זכה להגיע למדרגה של הכרת הטוב להשי"ת. ומרגלא בפומיה דברי הגר"א (באגרת הגר"א) "ועד יום מותו צריך האדם להתיישר". כן היה מרגלא בפומיה, הא שאמרו חז"ל שרצה אלכסנדר מוקדון לעלות לשמים, לכן הניח סל עם חתיכות בשר על גבי נשר, וישב בתוכו. וכשרצה לעלות, הניח בשר על גבי מקל למעלה מראשו של הנשר, והנשר עלה. וכשנגמר הבשר, ועדיין רצה אלכסנדר לעלות יותר, חתך אלכסנדר בשר מגופו והניחו למעלה מראשו של הנשר. ואמר הגאון ר' מרדכי צוקרמן זצ"ל, הלימוד בשבילנו הוא שכדי להעלות מדרגה צריך להיות מוכן לסבול יסורים, ואפילו לחתוך בשר מגופו. וכן הי' מורגש אצלו תמיד, שהוא דחף את עצמו כדי להעלות את מדרגתו ברוחניות.

הגאון ר' זיידל אפשטיין זצ"ל

עם ר' זיידל הי' לי קשר עוד בזמן שגרתי בארה"ב, ולכן מיד כשעליתי לא"י בשנת תשמ"ז, ביקרתי אצלו, וחידשתי את הקשר. זכיתי להצטרף עם חבורה מיוחדת של מחנכים ששמעו בביתו שיחה כמה פעמים בשנה. השיחות הללו היו מיוחדות בעומקן, להבין בעיקר את דברי הרמח"ל והאור החיים, בדרכו של רבו הגדול הגאון ר' שלמה הרכבי זצ"ל, משגיח רוחני דישיבת גרודנא. לצערי הרב, לא רשמתי את השיחות הללו, וכמדומני שאף פעם לא נדפסו. מלבד זאת, הלכתי אצלו מדי פעם בפעם, יחד עם ידידי הגאון ר' דוד חייט, בעיקר לשואלו עצות בנוגע לחינוך תלמידי הישיבה. נכתבו כאן מקצת מהדברים ששמענו ממנו בהזדמנויות הללו.

הגאון ר' אליעזר פלצינסקי זצ"ל

הקשר עם הרב אליעזר פלצינסקי נעשה כבר בשנת תש"ל, כאשר למדתי עם החתן שלו, הגאון ר' שעי' כהן שליט"א (עכשיו ראש ישיבת זכרון ארי'). בשנת תשל"ג הלכתי לשיעור היומי שלו במסכת שבת, וגם אכלתי אצלו בקביעות סעודה שלישית.

בשנת תשל"ח עשינו חבורה קטנה בביתו בליל שבת פעם בשבועיים, לשמוע ממנו שיעור על מסכת קידושין. וכן המשכתי לשמוע ממנו שיעורים רבים, שנים רבות. בסוף ימיו, קבעתי יחד עם הגאון ר' דוד חייט, ללמוד עמו בביתו כל מוצאי שבת. בתחילה למדנו ספר אמונה ובטחון מרבו החזון איש, ואח"כ למדנו הרמב"ם, בעיקר הלכות יסודי התורה, הלכות דעות, והלכות תלמוד תורה. רוב הדברים הנרשמים כאן הם ממה שנאמרו באותו סדר.

הגאון ר' יוסף כהן זצ"ל

הקשר עם הגאון ר' יוסף כהן זצ"ל, נעשה בסייעתא דשמיא מעל לדרך הטבע. ביום י"א אב תשנ"ה נפטרה אשתו של הגאון ר' אליעזר יהודה וולדינברג זצ"ל, בעל שו"ת ציץ אליעזר. השתתפתי בהלווי', ושמעתי הספד מזקן מופלג שהשפיע עלי מאוד, אך לא ידעתי מי הוא המספיד. לאחר כמה שבועות, עברתי במקום שבדרך כלל לא הלכתי שם, וראיתי את אותו זקן יושב לפני חנות, וברגע שראיתי הוא נכנס למונית ועזב את המקום. שאלתי את בעל החנות מי הוא, וענה לי שזה הגאון ר' יוסף כהן, ושהוא גר באותו מקום. הלכתי לביתו ובקשתי ממנו שיאמר שיחה לתלמידי בישיבה. הוא ענה שדרכו בקודש למסור שיחה לפני הימים הנוראים בכולל במכון הרי פישל, והזמין אותנו להשתתף בשיחה. מאותה התחלה, נעשה עמו קשר חזק, ופעמים רבות נכנסתי אליו בכולל או בביתו, יחד עם ידידי הגאון דוד חייט שליט"א, לברר שאלות בהלכה ובהשקפה. הגאון ר' יוסף כהן הי' מדקדק גדול בהלכה, ובכמה דברים החמיר מאוד. אך היתה ניכרת בו תמיד שמחה עצומה בקיום המצוות ובעבודת השי"ת.

פעם סיפר לנו הגאון ר' יוסף כהן, שהנצי"ב והבית הלוי עשו את הסדר ביחד. הנצי"ב, דרכו בקודש הי' לקיים את כל המצוות בשמחה רבה, וקיים את הסדר בשמחה גדולה. ואילו הבית הלוי, דרכו בקודש הי' להחמיר ולדקדק לקיים את המצוות לפי כל השיטות בזהירות רבה, וקיים את הסדר בפחד. הרגיש הנצי"ב, שפחדו של הבית הלוי מפריע לו לקיים את הסדר בשמחה. לכן בסוף הסדר אמר הנצי"ב לבית הלוי, בעזרת השם בשנה הבאה יבנה בית המקדש ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, אבל לא ביחד!

באותם הימים למדתי גם עם הגאון רב מרדכי צוקרמן זצ"ל. הרגשתי, שהגאון ר' יוסף כהן ממשיך בדרכו של הנצי"ב, לעשות כל מצוה בשמחה רבה. ואילו הגאון רב מרדכי צוקרמן ממשיך בדרכו של הבית הלוי, לעשות כל מצוה ביראה ובפחד. ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

הגאון ר' יהודה כהן זצ"ל

בערך בשנת תשנ"ב המתנתי בתור בבית של הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, ופגשתי שם את הגאון ר' יהודה כהן, שגם הוא המתין בתור. הגאון ר' יהודה כהן הי' בבחינת "נסתר", לבש ונהג בעצמו כיהודי פשוט. (פעם סיפר לי, שדרכו להסתובב בבית הכנסת "זכרון משה" לאסוף פרוטות. האנשים סברו שהוא אוסף בעד עצמו, אך באמת הוא נתן את כל הכסף לאחרים.) בשעת ההמתנה, התבאר לי שהיושב אצלי הרי הוא צדיק נסתר, ובניתי קשר עמו. לאחר זמן, קבעתי ללמוד עמו בביתו, פעם בשבוע. למדנו את ספרו דרכי אליהו, שער הבטחון של החובות הלבבות, ואת ספר מצות הבטחון מרבו הגאון ר' שמואל הומינר. הגאון ר' יהודה כהן השפיע עלי מאוד, והכניס אותי לעולמו של רבו הגאון ר' שמואל הומינר זצ"ל, להכיר ולהחשיב את גודל יוקרה של כל מצוה.

הגאון ר' יהושע דוב גרודזיצקי זצ"ל

הגאון ר' יהושע דוב גרודזיצקי זצ"ל (הנקרא בחביבות ע"י תלמידיו בשם "רב שעייה") ראש ישיבת ביאליסטוק בירושלים עיה"ק, למד בצעירותו אצל הגאון ר' אלחנן ווסרמן בברנוביץ, שבע שנים אצל רבו המובהק הגאון ר' ברוך בער בקמניץ, ובימי המלחמה בשנגח. הי' עמקן גדול, והי' יכול ללמוד בעיון סוגיא אחת זמן רב. הי' ג"כ מתמיד עצום, שכמעט לא פסק פומי' מגירסא. בשנת תשל"א, הציע לי הגאון ר' ישעי' כהן (שהי' קרובו של רב שעי' מצד אשתו) שאצטרף לשיעור יומי של רב שעי' בישיבת ביאליסטוק. שאלתי עצה ממר"ר זצ"ל, והוא יעץ לי להצטרף לשיעור, שכן מר"ר החשיב מאוד את רב שעי' והחשיבו לאחד מגדולי הדור. הצטרפתי לשיעור, ועי"ז זכיתי לקירבה יתירה.

כשחזרתי אח"כ לא"י בשנת תשל"ח ובשנת תשמ"ז, קבעתי ללמוד עמו בעיון פעם בשבוע, כמה שעות רצופות, וגם ללמוד מספר ברכת שמואל. המשכנו ללמוד בערך חמש עשרה שנה. כפי זכרוני, רב שעי' אף פעם לא לקח חופש, והמשכנו ללמוד גם בימי בין הזמנים, סוכות, ופסח. ומרגלא בפומי', שכל מה שלמד, "זהו יותר טוב מגלידה". רק מעט מדבריו מובאים בספר זה, וזהו בגלל גודל התמדתו, כמעט לעולם לא אמר לי דבר שלא הי' נוגע לסוגיא שאותה היינו לומדים.⁴

⁴ קיבלתי עלי' לתורה באותה שבת, ועניתי תמיד שלא קיבלתי (שכן היה מנהג המניין שהתפלתי בו, שלא נתנו עליות לבחורים ביום השבת). וכך, בכל פעם שנכנסנו לבית הכנסת ניגש רב שעי' אל הגבאי, ואמר

כדי לעשות זכרון לנשמתו, אזכיר מעשה קטן שאירע עמו. בשנת תשל"ח למדתי עמו אחר סעודת שבת, והתפללנו מנחה במנין קבוע בבית כנסת סמוך לביתו. בכל שבוע היה שואלני בדרך לבית כנסת, אם

הגאון ר' דוד אברהמי זצ"ל

לאחר פטירת הגאון ר' יהודה כהן בשנת תשנ"ה, הלכתי לביתו של אלמנת הגאון ר' שמואל הומינר זצ"ל, לקנות ממנה את ספרי בעלה, וגם לברר מי הם תלמידי בעלה שעדיין חיים. היא אמרה לי שהגאון ר' דוד אברהמי הוא תלמיד בעלה, וכן סיפרה לי שהוא חיבר ספר בשם בנין עולם. (באותם שנים עדיין לא הי' ידוע לרבים מי המחבר של ספר בנין עולם). התקשרתי אליו בטלפון, והתחלתי ללכת אליו יחד עם הגאון ר' דוד חייט. בשנים הללו הי' הגאון ר' דוד אברהמי מרביץ תורה בצרפת, ולכן ביקרנו אצלו רק בימי בין הזמנים. לאחר כמה שנים, כשהוא חזר לא"י, קבענו עמו וועד בביתו פעם בשבוע. כשחזרתי לארה"ב, ביקשתי ממנו אם נוכל ללמוד בטלפון, ולבסוף התגלגלו הדברים שלמדנו כל יום בטלפון, במשך כמעט שעה. הלימוד נמשך קרוב לשנתיים, עד סמוך ממש ליום פטירתו, בט"ז ניסן תשע"ד. עלי להודות במיוחד לאשתו, שטרחת לסדר את הכל כדי שנוכל ללמוד בטלפון.

יהא זכרם ברוך

הי' רצון מלפני אבינו שבשמים שאזכה יחד עם זוגתי לאריכות ימים ובריאות, לראות הרבה נחת מתלמידי, מזרעי ומזרע זרעי, עד ביאת הגואל בבי"א. ואזכה שיהא חלקי מיושבי בית המדרש, להתקרב לגדולי תורה ומוסר, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, להצליח בהרבצת התורה ולהעמיד תלמידים כראוי. וכן אזכה שספר זה (הכרך הנוכחי ושאר הכרכים שיבואו אחריו בעזה"ש) וכן כל ספרי יהיו מתוקנים, ויתקבלו בעולם התורה.

"חוטף" את העלי. וכן קרה, הבחור הגבאי כיבד את אחד מחבריו לכהן, ואת חבריו השני ללוי, ובעליה השלישית, הלך לכיוון אחד מחבריו לבקש ממנו את שמו ושם אביו לקראו לתורה לשלישי. פתאום רץ רב שעי' אל הבימה, למרות זקנותו וגדלותו, וקרא בקול רם, "יעמוד בנימין שלישי". כך זכיתי לקבל את העלי גם באותה שבת שהגבאי הקבוע לא היה. אח"כ הוא אמר לי "זוהי המצוה שלך, וצריך להלחם בעד המצוה".

לו "תן לבנימין עליה". הגבאי שהכיר את ר' שעי' שהוא אחד מגדולי הדור, שמע בקולו, ונתן לי עלי. וכך במשך שנה שלמה, בכל שבת ושבת קיבלתי באותו בית כנסת את העלי' במנחה. בסוף השנה נכנסנו לבית כנסת, אך הגבאי הרגיל לא הי' ובמקומו עמד איזה בחור חסידי. ראיתי את האכזבה על פניו של רב שעי', שכן הבחור שאינו מכירו לא ישמע לו לתת לי את העלי. בתוך לבי שמחתי שהפעם לא אקבל את העלי, שכן התביישתי שבכל שבוע אני